

Tečaj III. V četrtek 25. mal. travna (aprila) 1850. **List 17.**

Medvedka in njena mladiča.

Zgodba.

Ko so bili pred več leti blizu Ljubljane zverinjak napravili, so obljubili obilno darilo tistemu, ki za zverinjak dva prav mlada medvédčeka vjame in živa izročí. Obečani lepi dar mika posebno nekega starega Kočevarja,kušenega lovca. Ker je bil ravno malo dni popred medvedkin berlog staknul, dokonča, se njene mladine nemudoma polastiti.

Ne vzame drugega, kot velik žakelj in hlapčička z nabasano puško sabo, ter gre v gojzd. Do berloga dospevši, pregleduje stari s svojimi v tej reči bistrimi očmi, kateri sled je naj novejši, in kam derži, ali je medvedka v berlogu, ali ne. — „Ni je doma!“ Koliko veselje! Sivi lovec je že vidil o teh besedah v duhu, kako mu v Ljubljani bele dvajsetice na roko štejejo. Reče hlapčičku: „Jaz grem zdaj z žakljem v berlog; ti ostani s puško pred njim. Ako bi vtegnula medvedka priti, preden izidem, meri dobro, da v glavo ali v serce zgodiš; drugači je po tebi in po meni.“ Nato leze stari z žakljem počasi po vsih štirih v temni berlog.

Kar se mu zablesketajo nasproti štiri lučice. Bilo je čvetero oči dveh mladičev, ki so se v temi bliščale.

Lovčec stegne roke tje, kjer so se oči svetile, in po-
baše oba v žakelj. Zdaj pa spešno iz grozovitne
luknje, zadergnjeni žakelj na herbet, in odmikata pete.
Ali revni medvedčeti v žaklju tako neizrečeno bečite,
da mati nji vek od daleč zasliši, in razkačeno rujové
proti berlogu lomasti. Strašno jima prede. Gromeči
glas se če dalje bolj približáva. Kot šiba v vodi se
treseta, mislé: Zdaj in zdaj nama bode za herbtom.
K sreči sta že pri potoku, ki se po gostem gojzdu vi-
je, preden jih medvedka zapazi. Nagloma jo mahneta
vprek vode, in koracata po goščavi strahoma dalje, na
vse strani skerbno se oziraje.

Medvedka svojih sinkov v berlogu ne najti, še
bolj zdivja in sledi roparja z nepopisljivo togôto do
vode. Pri vodi pa sled zgubi. Išče, išče, léta nepo-
terpežljiva sem in tje, ali ga ne najde. — Medved-
četi v žaklju ste bile tude vmolknule. — Serda pol-
na jo vreže zdaj ob vodi, da bi se kje namerila na
hudobneža, ki ji je draga otročička vzel. Kočevarju
in njegovemu hlapčičku, ki sta skrivaj po goščavi na-
vkreber pehala, zdaj popolnoma odleže. „Na to stran
vode, pravi stari — je ne bo, in če tudi pride, v hrib
ne bođe šla.“ Pa kaj se zgodí?

Še nista verh hriba, jima priruši razkačena od
une strani naproti. Smertni pot jima stopi na obraz.
Kaj je bilo storiti? Stari verže, ko bi trenul, žakelj
od sebe, in oba jo pobrišeta plaha v stran. Mladiča
začneta spet bečati. Starka to viditi šine po bliskovo
nad žakelj, naj pred svoja ljuba sinka rešiti. Milo je
bilo viditi, kako se je pri tem delu obnašala, ker bi
ju bila rada hitro rešila in toraj žakelj nagloma raz-
tergala; po maternej skerbi pa se ga ni upala, se
bojé, ktereга raniti.

Med tem pa, da se medvedka okoli žaklja mo-
ta, ne bodi naš Kočevar len, izterga urno puško
hlapčičku iz rok, pomeri — tresk — in medved-
ka se zgrudi s prestreljeno glavo mertva na tla. —
Serčni Kočevar je dobil nato v Ljubljani obljub-
ljeno darilo za živa mladiča in poverh še postavno
za vbito medvedko. Toda kmalo bi bil, kakor smó

lišali, svojo lakomnost na denarje z življenjem plačal. *J. Navratil.*

Tutki - Jedim!

Pri vzhodnih narodih, Turcih, Arabcih, Perzijanih itd., pri katerih cela nakdajnost tako rekoč v spominkih živi, pri katerih te vsako lastno ime na kako posebno lastnost, ali posebno prigodbo spomni, pri katerih ima vsaka gora, vsaka reka, vsako drevo, vsaka rožica svoj posebni pomen, najdemo zlasti tudi džamije (tako imenujejo Turci cerkve), ki imajo posebno čudna imena. Tako je n. p. v Carigradu džamija z imenom: Tutki jedim! (po slovenski: Misli si, da sim že jedel!); džamije z imeni: Atti bogadša (po slovenski: šest potic), Uč baši (tri glave), Mihr u Mah (solnce in luna) itd. še več drugih. Kar prvo vtiče, ki se Tutki jedim imenuje, pravijo, da je bila pod carom Ahmedom I. sozidana od nekega človeka, ki mu je bilo Šemsedin (solnce vere) ime. Ti Šemsedin je bil, kakor pravlica govori, javen urednik, ki je pa grozno dobre jedi, dobra vina in druge sladkarije ljubil. Za te reči, se ve, je veliko denarja potrosil. Vendar je pa tudi sloveti hotel, in torej sklene, džamijo sozidati. Sklep je bil lahak, ali izpeljava težja. Od kod toliko denarja vzéti? Sklene tedaj v drugo, si pri jedi in pijači in drugih sladkarijah nekoliko pritergati, in tako dolgo pritergovati, dokler bo primerni znesek vkup spravil. To je bilo zares lepo od njega, in toliko lepše, ker je bil po celej deželi ko naj večji sladkosnedež znan. — Kako je tedaj naš Šemsedin svoj sklep izpeljal? Tako le: Pokliče svojega hišnika, in mu reče: „Danes bom z 12 prijatli kósil. Pripravi tedaj vse, kar je naj boljšega in naj dražjega, za kosilo; ali prinesi mi popred rajtengo!“ Prejemši jo zavpije z radostnim glasom: „O predobro! Zlahnejšega in slajšega kosila ni od tega; prideni zdaj še purana, in kosilo bode popolnoma.“ To izgovorivši potegne mošnjo, odšteje denarje in reče hišniku: „Tukaj, duša moja, vzemi

te denarje, in verzi jih v skrinjico, čigar ključ ima moj prijatelj Mustafa Efendi!“ Ko je hišnik povelje spolnivši svojega gospoda čez nekaj časa opomnil, da mora iti na terg, potrebnih reči za kosilo nakupiti, in da nima denarja, mu Šemsedin odgovori: „Jaz ga danes tudi nimam!“ „Kako pa čemo po tem takem kosilo napraviti?“ vpraša hišnik. Težava se lahko odstrani“, odgovori sladkosnedež, „odložimo ga do jutri, in do tistih mal si misli, da sim jedel (tutki jedim).“ S temi besedami poslovi ostermelega hišnika. To je ponavljal vsako jutro skozi več let, in ko se je na ti način zadnjič skrinjica napolnila, je dal lepo džamijo s prihranjenimi denarji sozidati, ki jo je po tem takem Tutki jedim imenoval. —

Zapomnite si globoko v sercu lepi nauk, ki ga nam tukaj neverni Turek poda! Detomil.

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 3. Zlog. Beseda.

Iz čerk se zlagajo zlogi in besede. Zlog je glas, kteri še nič ne pomeni, n. p. bra, pra, ra i. t. d. Glas, kteri kaj pomeni, je že beseda; n. p. brat, prah, rad, i. t. d.

Kolikor je glasnikov v besedi, toliko zlogov. So tedaj eno-, dvojo-, trojo . . . večzložne.*)

§. 4. Razdelitev.

Besede so po svojem rodu korenine ali rastlike. Korenina je, ktera ne zraste iz druge, temuč iz ktere lahko druge zrastejo. Rastlike so, ktere iz drugih zrastejo, n. p. Iz korenine „kralj“ izhajajo: kraljev, kraljevski, kraljica, kraljičin, kraljestvo, kraljevati i. t. d.

Sama korenina ali rastlika se imenuje prosta beseda. Če se pa dve (ali več) prostih besed v eno zloži, se taki pravi zložena beseda; n. p. Tri-deset, bistro-vid, zvezdo-mer, pre-ljubi . . .

*) Zložne namesto zlogne po §. 2 (po tiskarski pomoti §. 4.)

§. 5. Naglas. Naglasnice.

Kteri zlog se v besedi naj bolj povdari, mu pravimo, da ima naglás, ali da je naglásen. V pisanju nam to kažejo znamenja nad glasnicami, imenovana naglásnice.

Kse bna naglasnica (¹) pomeni, da se mora glasnica, nad katero stoji, potegnjeno povdariti, *e* in *o* pa se ob enem tudi tesno izgovoriti; n. p. kováč, déte, viditi, móka, kúga. — **Odse bna** (²) pomeni, da se mora glasnica ostro, to je na kratko povdariti, *e* in *o* pa se ob enem tudi široko izgovoriti; n. p. gád, hlapčè, deklíč, ropòt, napùh. — **Rogljasta** ali **strešica** (³), ki jo le nad *e* in *o* postavljamo, pomeni, da se móra *e* ali *o* vse kmalo potegnjeno povdariti in široko izgovoriti; n. p. mène, tēbe, sēbe, môje, tvôje, svôje. — **Povdarjanje** zlogov v besedah imenujemo besedni naglas.

Pazke. 1. Naglasnice nad *e* in *o* kažejo glas *) in naglas **); toraj se nahajate ti glasnici le takrat naglašeni, kedar je oboje zjedinjeno — glas in naglas. — **2.** Besedni naglas se spreminja in prehaja n. p. mój, môje, ljúbim, ljubézen, otrók, otrók, otróka i. t. d. — **3.** Besedni naglas je po različnih slovenskih krajih različen. Na kateri zlog se naj raji opira, raba učí. — Nekteri slovenski pisavci pišejo posnemaje Ilirce že tudi ě z rožičkasto naglasnico ali ključico, ki se pri nas potegnjeno in kakor *ie* glasi; n. p. běli svēt. (Ker se ě tudi po Slovenskem sliši, zakaj bi ga ne rabili? Motil ne bo de nikogar. Ščasoma ga bodemo tudi mi vpeljali. — Vredn.)

Glas, ki se na eno ali več besed ktereга stavka ali govora opira, je stavski naglas. Stavski naglas opremo, na katero besedo hočemo, da bi drugi naj bolj na ujo pazili; n. p. piše dobro, bere slabo, ali; sim rekel, da piše dobro, bere slabo.

(Dalje sledí.)

Hrást ali dób.

Hrast, staroslovenski dób (kakor sem ter tje po Slovenskem še govore ***) je koščato, veličansko drevo, ši-

*) Laut. — **) Ton. — ***) Od tod „dobrava.“

rokih vej. Kedar doraste, deblo po trije, štirje možje komaj obsežejo. Iz hrastovega lesa, ki posebno dolgo terpi, delajo budnarji (sodarji) doge za sode, kadi in drugo posodo. Lepe ravne dobe prodajejo za ladije na morje. Slovenci jih zato veliko v Terst zvozijo, kjer jim lepe denarje veržejo. Vejevina zaleže za kurjavo in da prav čvrsta derva. Dob počasi raste, po 200 do 400 let; pa tudi včaka svojih 1000 let starosti. Kdor ima hrastov les, naj ga varuje. Lepo ravno hrastje pri domačii je vredno lepih reči.

Pa ne le drag les ti daje hrastje; rodi ti tudi ščipke ali skipke, ki se tudi prav lahko v denar spravijo. Mernik (pol vagana) plačujejo po 30, 40 kr. Ščipki so rogljasti, mastni, da se po njih roke sprijemajo. Zato jim velijo po nekterih krajih ocvirkji, Skupljujejo jih kózarji, ki jih kuhajo za podplate delati. Dob rodi tudi želod, lepo okroglo zernje z zelenimi kopicami, ki je dobra piča za svinje, pa tudi ljudje si kavo (kafè) iz njega kuhajo. Tudi želod se dobro proda. Na dobu rastejo poslednjič šiške, ki jih za črnilo (tinto) rabijo. Neke muhe v perje pikajo, svoje mlade v njega zaležejo, in na takem perju zrastejo šiške.

Kako šivanke delajo.

Kaj mično je gledati, kako šivanke delajo, in vse natanko od kraja do konca viditi, kaj da se mora s tim drobnim orodjem zgoditi, preden je za rabo. Potem ko žico ali čvežen (po ptuje drát) tako drobno skujejo in raztegnejo, kakor hočejo šivanke drobne imeti, razsekajo žico na kosce, katerih je vsak tako dolg, kot 2 šivanki; zakaj vse šivanke pridejo dvojčki na svét. Še le potem, ko se na obéh koncih opilijo, obosajo ali ošilijo, olikajo, osvitlajo, in se jim ušesa (uha) naredijo, jih derzno med ušesi razrezujejo in križem svet pošiljajo. Vsaka šivanka mora več od stokrat pod roke priti, preden je izgotovljena. V Porečju (Aachen) na Pruskem dela za neko ši-

vankarijo vsak dan po 300 ljudi šivanke, in jih napravijo vsak dan eno z drugim po 200.000. Ako človek veliko poslopje, kjer toliko ljudi dela, potem veliko število strog ali mašin, kladev in drugega orodja, malemu izdelku, drobnj šivankici, primeri, se mora zares nehotoma čuditi.

Računstvo.

Ročno poštovati ali množiti. Ako hočeš ročno poštovati, ali množiti (multipliciren), moraš desetice, ki ti poštavojočemu pod čerto ostajajo, kar v mislih naglo dalje vštovati, tako, da za vštovanje prav nobene besedice ne zineš. Ko bi bilo n. p. število 976 s številko 6 množiti, množi tako le:

6krat 6 je 36 (poglej zdolaj pod A); — dalje reci: 6krat 7 je 45 (3 ostale desetice so namreč že vštete; poglej pod C); — poslednjič reci: 6krat 9 je 58 (4 desetice od pred si namreč poštavoje že tudi nagloma v mislih vsteli; poglej vso množino (Product) pod C).

A	B	C
976	976	976
6	6	6
5856	58	5856

To reč natanko razjasniti, smo morali izgled trikrat napisati; računarju pa tega ni treba več kot enkrat, kar se samo po sebi umé.

Adamova stopinja.

Ljudje jutrovih dežel si pripovedujejo, pa le pripovedujejo, da se na Homabilu, naj višjem kraju Cejlonskega otoka proti južnej strani od Azije mesto pozna, kamor je bil naš preded Adam stopil, se zadnjič po zgubljenem raji ozrevši, za vekomaj od njega slovo vzeti. Stopinja v skalo vtisnjena je dvakrat tolika, kot ktereга sedanjega človeka. Iz Cejlonskega otoka jo je bil, kakor pravijo, Adam po suhem v Indijo mahnul. Na verhu nekega hriba, ki se „Adamov verh“ imenuje,

obhajajo Indijani budiške (po naše modrijanske) vere še dan današnji Adamu v spomin o ščipu velik praznik. Beremo, da so tudi katolški duhovni na Adamovem verhu cerkvice sozidati dali.

Smešnica.

Po ilirski.

Jedan putnik odsede v jednoj seoskoj gostionici, koja je puna bila vikajućih seljanah. Dragi kerčmare! — reče on hotoma — sutra me vrlo rano probudite, jerbo sam putem pet stotinah forintih izgubio, pak bi jih rad potražiti. Čuvši ovo seljani, izmače se jedan po jedan, da te novce najde; a putnik mogaše mirno spavati.

Po slovenski.

Neki popotnik odsede v neki vasni gostivnici, ktera je bila polna kričećih kmetov. Dragi kerčmar! — reče on nalašč — jutri me prav rano (zgodaj) zbudite, zakaj spotoma sim pet sto goldinarjev zgubil, pa bi jih rad poiskal. Kmetje to slišavši, se izmakujejo eden za drugim, da bi te denarje najdlji; popotnik pa je zamogel mirno spati.

Slovensko-ilirski slovník.

Cipa, ševa šumska.
Cítrati, citrati
Citre, citara.
Čizek, čiz, čizak.
Clo, celó, dapače, što više.
Čmok, valjuška.
Čmokati, cmokati
Čok (madež, Kleks), mača.
Čokati, mazati.
Čokla, coklja.

Cóper, copernija, čár, čarobía.
Cópernik, čarobnik, věštak.
Cópernica, čarobnica.
Cóprati, čarati.
Créti, p. cvrėti.
Cula, svėžanj.
Cunja, cunja.
Čurek, curak.
Čurėti, cùriti.

Popravek. G. Stojan so nam pisali, da niso (kakor smo iz nekega vzroka mislili) pesmice „večerno solnce“ v zadnjem listu iz Drobtinic ponatisnjene oni, ampak sedanji milostljivi knez in škof, slavni pisavec slovenski, gosp. A. M. Slo mšek zložili, kar radi popravimo. — Tudi ste ostali tiskarski pomoti: na 12. str. „Merzejl“ namesto Marzejl, na 124. str. v zadnjem versti „mora“ nam. more.

Založnica **Rozalija Eger.** — Odgovorni vrednik **J. Navratil.**

V Ljubljani.